

УДК 343.163

**ВСТАНОВЛЕННЯ УМОВ ЖИТТЯ ТА ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО,
ЩОДО ЯКОГО ЗДІЙСНЮЮТЬ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ****Крикунов Олександр Вікторович,**

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0003-4573-8853

Денісова Галина Василівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних юридичних дисциплін
Рівненського інституту
Київського університету права НАН України
ORCID ID: 0000-0001-7721-7580

Проведено науковий аналіз змісту фактичних обставин, які визначають умови життя, виховання неповнолітнього правопорушника; визначено процесуальні засоби їх доказування; сформульовано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації. Для повного дослідження умов життя і виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого необхідно з'ясувати склад його сім'ї, обстановку в ній, взаємовідносини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї; обстановка в школі чи іншому навчальному закладі або на виробництві, його ставлення до навчання чи праці, взаємовідносини з вихователями, вчителями, однолітками, характер та ефективність заходів виховного впливу на нього; взаємовідносини та поведінка неповнолітнього поза домом, навчальним закладом і роботою; перебування на обліку в державних органах у зв'язку з "проблемною" поведінкою; притягнення до відповідальності за вчинення правопорушень. Зазначена доказова інформація встановлюється на підставі показань самого неповнолітнього, свідків з кола членів сім'ї, родичів, близького соціального оточення; документальних джерел (особові справи; характеристики дитини, довідки про склад сім'ї, акти обстеження житлово-побутових умов; довідки служби у справах дітей, сектору ювенальної превенції Національної поліції тощо). Однак саме досудова доповідь представника органу пробації є найбільш інформативним та незаангажованим джерелом даних про неповнолітнього. На підставі проведеного аналізу пропонуємо в ч. 1 ст. 93 КПК України передбачити для сторони обвинувачення повноваження щодо залучення представника органу пробації для участі у досудовому розслідуванні. Пропонуємо переглянути застосування інструментів пробації (зокрема, складання досудової доповіді) яка передбачена не для всіх неповнолітніх, а лише до осіб віком від 14 до 18 років (ст. 12 Закону України "Про пробацію", ч. 1 ст. 314¹ КПК України). На нашу думку, такий підхід не відповідає концепції ювенальної юстиції.

Ключові слова: доказування, умови життя та виховання неповнолітнього, підозрюваний, обвинувачений, примусові заходи виховного характеру, кримінальне провадження.

Krykunov Oleksandr, Denisova Galyna. Proving the conditions of life and upbringing of a minor, which is prosecuted in criminal proceedings

For a complete research of the living conditions and upbringing of a minor suspect or accused, it is necessary to find out the composition of his family, the situation in it, the relationship between adult family members and adults and children, the attitude of parents to the upbringing of a minor, forms of control over his behavior, moral-household conditions of the family; the situation in a school or other educational institution or at work, his attitude to study or work, relationships with educators, teachers, peers, the nature and effectiveness of educational measures for him; relations and behaviour of the minor outside the home, educational institution and work; being registered with state bodies due to "problematic" behaviour; bringing to

justice for offences. This evidentiary information is established on the basis of the testimony of the minor himself, witnesses from the circle of family members, relatives, close social; from documentary sources (personal files; characteristics of the child, certificates of family composition, acts of inspection of the households conditions of minors; certificates from the service for children or from the juvenile prevention sector of the National Police, etc.). However pre-trial report of the representative of the probation' body is the most informative and unengaged source of information about a minor. On the basis of the conducted analysis, we propose in part 1 of Art. 93 of the Criminal Procedure Code to provide for the authority to involve a representative of the probation' body for the side of prosecution during the pre-trial investigation. We propose to review the application of probation instruments (in particular, drafting a pre-trial report) not to all minors, but only to persons, aged 14 to 18 (article 12 of the Law of Ukraine "On Probation", Part 1 of Article 314¹ of the Criminal Procedural Code of Ukraine). In our opinion, this approach does not correspond to the concept of juvenile justice.

Key words: *proving, conditions of life and upbringing of a minor, suspect, accused, coercive measures of an educational nature, criminal proceedings.*

Спеціальний предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх викладено у ст. 485 КПК як необхідне доповнення до переліку обставин, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК). На нашу думку, таке доповнення спрямоване на встановлення низки медико-біологічних, психологічних, демографічних, соціальних, кримінологічних характеристик неповнолітньої особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження. Розширений предмет доказування дозволяє індивідуалізувати кримінальну відповідальність, примусовий виховний вплив на неповнолітнього. Спеціальний предмет доказування (на відміну від загального) також включає кримінологічний компонент, адже охоплює встановлення умов, які сприяли вчиненню неповнолітнім кримінального правопорушення. З іншого боку, це зменшує ризик слідчо-судової помилки щодо неповнолітньої особи. Наведене, вважаємо, переконує у важливому значенні проблем доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітнього.

Завданням статті ми вважаємо аналіз змісту інформації, яка дозволяє встановити умови життя та виховання неповнолітнього підозрюваного, її фактичних та процесуальних джерел, формулювання науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій за підсумками дослідження.

Варто вказати, що більш поглиблений предмет доказування щодо неповнолітніх за чинним КПК відповідає нормам міжнародного права. Зокрема, Мінімальні стандарти правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх

(Пекінські правила) від 29.11.1985 р. орієнтують на те, що до винесення компетентним органом влади остаточного рішення необхідно ретельно вивчити оточення і умови, в яких живе неповнолітній, обставини, при яких було вчинено правопорушення, з тим, щоби сприяти винесенню компетентним органом влади розумного судового рішення (п. 16.1 Правил) [4].

За логікою ст. 92 КПК обов'язок доказування обставин як загального (ст. 91 КПК), так і спеціальних (ст.ст. 485, 505 КПК) предметів доказування покладається на сторону обвинувачення, а в установлених КПК випадках, - на потерпілого. Однак, якщо сторона захисту буде надавати докази щодо обставин, які характеризують особу (у т.ч. умови життя та виховання неповнолітнього) підозрюваного, обвинуваченого, а також під час провадження про застосування примусових заходів виховного характеру, то обов'язок доказування їх належності та допустимості законодавцем покладається на цю сторону.

Для дослідження умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого належить з'ясувати: 1) склад сім'ї неповнолітнього, обстановку в ній, взаємини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї; 2) обстановку в школі чи іншому навчальному закладі або на виробництві, де навчається або працює неповнолітній, його ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, характер і ефективність виховних захо-

дів, які раніше застосовувалися до нього; 3) зв'язки і поведінку неповнолітнього поза домом, навчальним закладом та роботою (ст. 478 КПК). Із наведеного переліку даних про дитину очевидно, що вказана інформація встановлюється переважно на основі показань самого неповнолітнього, свідків із кола членів сім'ї, родичів. При цьому варто вказати, що зміст інформації щодо умов життя та виховання неповнолітнього не підпадає під дію засади забезпечення права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК), адже вони не можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення.

Необхідна інформація про умови життя та виховання неповнолітнього під час кримінального провадження може отримуватися із показань інших інформованих осіб із близького соціального оточення (наприклад, друзі, однокласники, педагоги, психологи); із документальних джерел (особових справ; характеристик на дитину тощо). Проте найбільш інформативним та незаангажованим, на нашу думку, виступає такий офіційний процесуальний документ, як досудова доповідь, мова про який піде далі.

Для встановлення і оцінки обстановки в родині неповнолітнього, його взаємин із членами сім'ї, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї слід перевірити інформацію щодо способу життя, призначення примусового лікування від залежностей, психічних захворювань, позбавлення батьківських прав, притягнення до адміністративної, кримінальної відповідальності, наявності судимостей у батьків та інших повнолітніх членів сім'ї, з якими контактує неповнолітня особа.

Ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, застосування виховних заходів, стягнень може встановлюватися на підставі характеристик з місця навчання, роботи неповнолітнього. Джерелом даних про умови життя та виховання неповнолітнього є акт обстеження житлово-побутових умов, який складається службою у справах дітей районної (міської) державної адміністрації [5].

Вчинення неповнолітнім у минулому правопорушень під час розслідування має встановлюватися за допомогою направлення запитів до відповідних державних органів, установ. Зокрема, необхідно з'ясувати, чи не вчиняла ця особа правопорушень, чи не перебувала на обліку в службі у справах дітей, які заходи впливу застосовувались до цієї особи [8]. Крім цього, надсилаються запити до сектору ювенальної превенції, що діє в управлінні поліції з метою отримання інформації, чи перебувають неповнолітні на профілактичному обліку [1].

Судова практика свідчить, що органи досудового розслідування долучають до матеріалів провадження характеристики з місця навчання, роботи, а також довідки з відповідних підрозділів поліції, служби у справах дітей про те, чи перебувала особа на обліку, коли і за які правопорушення її взяли на облік, чи притягувалася така особа до адміністративної відповідальності тощо. Судді приділяють належну увагу вивченню умов проживання та виховання неповнолітніх, сімейного стану і впливу батьків на виховання. Джерелом цих даних є довідки про склад сім'ї, характеристики та акти обстеження житлово-побутових умов проживання неповнолітнього, наявні у матеріалах переважної більшості кримінальних справ [9].

Варто вказати, що завдання встановлення комплексної, фахової та об'єктивної характеристики особи обвинуваченого (підсудного) досягається через залучення судом такого спеціаліста, як представник органу пробації (ст. 72¹ КПК, Закон України "Про пробацію" від 05.02.2015 р. [7]). Зокрема, на стадії підготовчого судового засідання з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, а також прийняття судового рішення про міру покарання, передбачене обов'язкове залучення судом представника уповноваженого органу з питань пробації для підготовки досудової доповіді щодо особистості неповнолітнього, якщо провадження здійснюється щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років (ч. 1 ст. 314¹ КПК).

До наведеної норми КПК є низка зауважень. Варто вказати, що залучення судом представника уповноваженого органу

з питань пробації, за нашим висновком, не виправдано передбачене лише на стадії підготовчого судового провадження. Вважаємо, що її складання на досудовому розслідуванні відіграло б більш позитивну роль для встановлення особистості неповнолітнього, умов його життя і врахування цих обставин при вирішенні питання про заходи процесуального примусу, подальший рух провадження, кримінальну відповідальність. Для представника органу з питань пробації на цій стадії більше часу для співбесід з неповнолітнім та складання доповіді, що дозволить виконати цю відповідальну місію найбільш якісно. Крім того, критично ми сприймаємо покладення повноваження залучати представника органу пробації на суд, адже таким чином він виявляє ініціативу щодо збирання (формування) доказів, що концептуально не відповідає засаді змагальності кримінального провадження. Натомість, у зв'язку із вищевикладеною пропозицією передбачити складання досудової доповіді вже на досудовому розслідуванні, варто вказати, що сторона обвинувачення несе обов'язок встановлення обставин, які є характеризують особу обвинуваченого, та обставин, що є підставою для звільнення від покарання (п. 4-5 ч. 1 ст. 91 КПК). Сторона обвинувачення уповноважена залучати спеціаліста (ч. 2 ст. 71 КПК). Тому, оптимальним вважаємо передання повноваження залучати представника органу пробації у кримінальне провадження від суду до сторони обвинувачення. Останнє наше зауваження до ч. 1 ст. 314¹ КПК зводиться до того, що пробація для неповнолітніх (зокрема, і складання досудової доповіді) передбачена лише для осіб віком від 14 до 18 років (ст. 12 Закону «Про пробацію»). На нашу думку, цей підхід не відповідає концепції ювенальної юстиції. Відповідно, недоліком чинного КПК вважаємо і те, що складання досудової доповіді не передбачене: щодо неповнолітнього, стосовно якого прокурором, складено клопотання про застосування до нього примусових заходів виховного характеру у порядку ст. 497 КПК, та щодо неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, за наявності підстави для застосування примусових заходів виховного характеру (ч. 4 ст. 314¹

КПК). Цей підхід викликає сумнів, адже і для вирішення питання про призначення конкретного примусового заходу виховного характеру суд потребує комплексної та об'єктивної соціально-психологічної характеристики неповнолітнього правопорушника. Не варто також ігнорувати і те, що за ст. 105 КК України одним із таких примусових заходів є направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк до трьох років. А це дуже істотне правообмеження, яке має бути обґрунтоване незаангажованим та професійним встановленням характеристики неповнолітнього [3]. Тож є підстави для внесення змін у законодавство і поширення практики складання досудової доповіді і на кримінальні провадження про застосування примусових заходів виховного характеру.

Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого складається представником персоналу органу пробації спільно з представниками служби у справах дітей (ст. 12 Закону України «Про пробацію»), в тому числі й з урахуванням відомостей, отриманих від регіонального представництва уповноваженого підрозділу органів Національної поліції. Зазначені органи, здійснюючи покладені на них законами України повноваження, з метою формування соціально-психологічної характеристики неповнолітнього та інформації про вплив криміногенних факторів на його поведінку збирають відомості, що характеризують неповнолітнього, його поведінку в повсякденному житті, як до, так і після вчинення кримінального правопорушення, середовище, в якому він зростає, навчається, коло осіб, з якими спілкується [2].

Досудова доповідь про обвинуваченого неповнолітнього додатково повинна містити інформацію про вплив криміногенних факторів на поведінку особи; рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітнім кримінальних правопорушень. У п. 3.3, 4.2. Порядку складання досудової доповіді передбачено, що досудова доповідь про неповнолітнього обвинуваченого повинна містити: 1) соціально-психологічну характеристику обвинуваченого,

в якій міститься інформація про особистість обвинуваченого та умови його життя відповідно до факторів ризику, що впливають на поведінку обвинуваченого, а саме: (історія правопорушень, соціально-побутові умови, освіта, працевлаштування, стан здоров'я, вживання наркотичних речовин, алкогольних напоїв, стосунки у суспільстві, в сім'ї, дозвілля та відпочинок, особисті якості та поведінка, ставлення до правопорушення); форма вини за обвинуваченням; категорія злочину за обвинуваченням; наявність обставин, які обтяжують покарання за обвинуваченням (за винятком повторності та рецидиву злочинів); короткий зміст (обставини, мотиви) правопорушення за обвинуваченням, ставлення обвинуваченого до правопорушення; умови життєдіяльності та розвитку (житло, освіта, робота, матеріальне становище); особистісні характеристики (контроль над поведінкою та мисленням, психічний стан, зловживання алкоголем, наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами); соціальне оточення (стосунки у суспільстві, з рідними та близькими); ставлення до правопорушень; мотивація до зміни способу життя (поведінки, переконань); фактори, які підвищують ризик вчинення кримінального правопорушення, урахуваючи його криміногенні потреби; наявність у обвинуваченого мотивації до позитивних змін (у тому числі з урахуванням бажання обвинуваченого брати участь у підготовці досудової доповіді); 2) оцінку ризику вчинення повторного кримінального правопорушення; 3) висновок про можливість виправлення без позбавлення або обмеження волі на певний строк з урахуванням доступних програм та послуг, за умови реалізації яких можливо досягнути належної поведінки без застосування покарань, пов'язаних з ізоляцією від суспільства; 4) рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітнім кримінальних правопорушень [6]. Такий конкретний індивідуалізований підхід, що спрямований як у ретроспективному, так і перспективному напрямках, нам імпонує.

Як наголосив свого часу ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ, досудова доповідь повинна міс-

тити результати незалежного соціального дослідження обвинуваченого та надати суду додаткову об'єктивну інформацію про ризики вчинення обвинуваченим повторно злочину, можливість його виправлення без позбавлення або обмеження волі (необхідність ізоляції) з огляду на соціально-психологічні характеристики особистості обвинуваченого. Доповідь складається представником персоналу органу пробації спільно з представниками служби у справах дітей, в тому числі й з урахуванням відомостей, отриманих від регіонального представництва уповноваженого підрозділу органів Національної поліції на основі фактичного, об'єктивного і неупередженого матеріалу, а думки формулюються у чітких висловах. Інформація, викладена у досудовій доповіді (в частині чи в цілому), не розцінюється як доказ винуватості або невинуватості особи. Досудова доповідь долучається до матеріалів кримінального провадження та береться судом до відома при ухваленні вироку. Суд, а також інші особи, які беруть участь у кримінальному провадженні, вправі поставити представникам вказаних служб питання щодо змісту (суті) поданої доповіді у порядку, передбаченому ст. 360 КПК.

Під час опитування суд з'ясовує умови життя та виховання неповнолітнього обвинуваченого, повні та всебічні відомості про його особу, інші характеризуючі дані, ставить запитання щодо наданих суду відомостей представникам органу пробації, служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органів Національної поліції, а також довідується, яких заходів, на думку цих осіб, найбільш доцільно вжити з метою перевиховання [2, п. 12-13,]. Погоджуючись із вказаним роз'ясненням у цілому, варто вказати, що ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ вказав, що представників служб, які брали участь у складенні досудової доповіді, слід опитувати, а не допитувати. Вважаємо, що зміст чинного КПК не містить заборон допитувати представників органів пробації як «обізнаних» свідків щодо наданої суду досудової доповіді, на показання яких суд може законно посилається при прийнятті рішень щодо обвинуваченого (підсудного).

Недоліком чинного КПК вважаємо і те, що складання досудової доповіді не передбачене щодо неповнолітнього, стосовно якого прокурором, складено клопотання про застосування до нього примусових заходів виховного характеру у порядку, передбаченому ст. 497 КПК, та щодо неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, за наявності підстави для застосування примусових заходів виховного характеру (ч. 4 ст. 298¹ КПК). Подібний підхід також викликає сумнів, адже і для вирішення питання про призначення конкретного примусового заходу виховного характеру суд потребує комплексної соціально-психологічної характеристики неповнолітнього правопорушника. Не варто також ігнорувати і те, що за ст. 105 КК України одним із таких примусових заходів є направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи до його виправлення, але на строк до трьох років. А це дуже істотне правобмеження, яке має бути обґрунтоване незаангажованим та професійним встановленням характеристики неповнолітнього [3, с. 36]. Тож є підстави для змін у законодавство.

Отже, для повного дослідження умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого належить з'ясувати склад його сім'ї, обстановку в ній, взаємини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї; обстановку в школі чи іншому навчальному закладі або на

виробництві, його ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, характер і ефективність виховних заходів до нього; зв'язки і поведінку неповнолітнього поза домом, навчальним закладом та роботою; перебування через "проблемну" поведінку на обліку у державних органах; притягнення до відповідальності за правопорушення. Ця доказова інформація встановлюється на основі показань самого неповнолітнього, свідків із кола членів сім'ї, родичів, близького соціального оточення (друзів, однокласників, педагогів); із документальних джерел (особових справ; характеристик на дитину, довідок про склад сім'ї, характеристик та актів обстеження житлово-побутових умов проживання неповнолітнього; довідок від служби у справах дітей, сектору ювенальної превенції органів Національної поліції тощо). Проте найбільш інформативним та незаангажованим, на нашу думку, виступає такий офіційний процесуальний документ, як досудова доповідь представника органу апробації. На підставі проведеного аналізу ми пропонуємо у ч. 1 ст. 93 КПК передбачити повноваження залучати представника органу пробації для сторони обвинувачення під час досудового розслідування.

Ми пропонуємо переглянути застосування інструментів пробації (зокрема, досудової) не до усіх неповнолітніх, а лише для осіб віком від 14 до 18 років (ст. 12 Закону України «Про пробацію», ч. 1 ст. 298¹ КПК). На нашу думку, цей підхід не відповідає концепції ювенальної юстиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гошовська Ю. В. Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 5(32) С. 146.
2. Інформаційний лист ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ "Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх" від 16.01.2017 р. № 223-66/0/4-17. URL : https://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-660417_pro_-praktiku_zdiysnennya_.html
3. Крикунов О. Гарантії прав неповнолітньої особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження. *Проблеми правового регулювання статусу неповнолітньої особи у кримінально-правовій сфері: збірник матеріалів круглого столу (м. Луцьк, 13 травня 2019 р.) / уклад. Ю. О. Фідря / Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 35*
4. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) від 29.11.1985 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211

5. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>.

6. Порядок складення досудової доповіді, затв. Наказом Мінюст України від 27.01.2017 р. № 200/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17#n93>

7. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>

8. Узагальнення судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Запорізької області "Про судову практику розгляду кримінальних проваджень про злочини, вчинені неповнолітніми, за 2013 р. та перше півріччя 2014 р.". URL : https://mka.court.gov.ua/sud1490/pokazniki-diyalnosti/uzagal_sud_praktik/nepovnlitni

9. Узагальнення судової практики розгляду кримінальних проваджень про злочини, вчинені неповнолітніми, за 2013 рік та перше півріччя 2014 року, проведене Апеляційним судом м. Києва, від 27 жовтня 2014 р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2015_1_18.

REFERENCES:

1. Hoshovska Yu. V. (2016) *Obstavyyny, shcho pidliahaiut vstanovlenniu u kryminalnomu provadzhenni shchodo nepovnlitnykh*. [Circumstances to be established in criminal proceedings against minors] *Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochynstva*. [Journal of civil and criminal proceedings] 2016. № 5(32). 146 [in Ukrainian].

2. Informatsiinyi lyst VSS Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav "Pro praktyku zdiisnennia sudamy kryminalnoho provadzhennia shchodo nepovnlitnykh" vid 16.01.2017 r. № 223-66/0/4-17. [Information Letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases "On the Practice of Conducting Criminal Proceedings against Minors by Courts" on January 16, 2017 No. 223-66/0/4-17]. URL : https://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-6604-17_pro_praktyku_zdiysnennya_.html [in Ukrainian].

3. Krykunov O. (2019) *Harantii prav nepovnlitnoi osoby, shchodo yakoi zdiisniuietsia kryminalne provadzhennia*. [Guarantees of the rights of a minor subject to criminal proceedings.]. *Problemy pravovoho rehulivannia statusu nepovnlitnoi osoby u kryminalno-pravovii sferi: zbirnyk materialiv kruhloho stolu (m. Lutsk, 13 travnia 2019 r.) / uklad. Yu. O. Fidria / Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky* [Problems of legal regulation of the status of a minor in the criminal law sphere: a collection of materials of the round table (Lutsk, May 13, 2019) / compiled by Y. Fidria / Lutsk: Lesya Ukrainka Eastern European National University], 2019. 35 [in Ukrainian].

4. Minimalni standartni pravyla Orhanizatsii Obiednanykh Natsii, shcho stosuietsia vidpravlennia pravosuddia shchodo nepovnlitnykh (Pekinski pravyla) vid 29.11.1985 r. [The UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (Beijing Rules) on November 29, 1985] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 [in Ukrainian].

5. Pytannia diialnosti orhaniv opiky ta pikluvannia, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 veresnia 2008 roku № 866. [Issues of activities of guardianship and custody bodies related to the protection of children's rights: resolution of the Government of Ukraine on September 24, 2008] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

6. Poriadok skladennia dosudovoi dopovidi, zavt. Nakazom Miniust Ukrainy vid 27.01.2017 r. № 200/5. [The procedure for drawing up a pre-trial report, approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine on January 27, 2017 No. 200/5]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17#n93> [in Ukrainian].

7. Pro probatsiiu: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. № 160-VIII. [On probation: Law of Ukraine on February 5, 2015 No. 160-VIII.] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> [in Ukrainian].

8. Uzahalnennia sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Apeliatsiinoho sudu Zaporizkoi oblasti "Pro sudovu praktyku rozghliadu kryminalnykh provadzhen pro zlochyny, vchyneni nepovnlitnimy, za 2013 r. ta pershe pivrichchia 2014 r.". [Generalization of the Judicial Chamber on Criminal Cases of the Court of Appeal of Zaporizhzhya region "On judicial practice of

consideration of criminal proceedings on crimes committed by minors in 2013 and the first half of 2014"]. URL : https://mka.court.gov.ua/sud1490/pokaznikidiyalnosti/uzagal_sud_praktik/nepovnolitni [in Ukrainian].

9. Uzahalnennia sudovoi praktyky rozghliadu kryminalnykh provadzhen pro zlochyny, vchyneni nepovnolitnimy, za 2013 rik ta pershe pivrichchia 2014 roku, provedene Apeliatsiinym sudom m. Kyieva, vid 27 zhovtnia 2014 r. [Generalization of judicial practice of consideration of criminal proceedings on crimes committed by minors in 2013 and the first half of 2014, conducted by the Court of Appeal of Kyiv, on October 27, 2014] URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2015_1_18 [in Ukrainian].